

INHOUDSOPGAVE

Eerste deel

Voorwoord bij de herdruk VII
Richtlijnen voor het gebruik XIII
Verkortingen XV
Idioticon A - L 1

Tweede deel

Idioticon M - Z 744
Aanhangsel 1283
Persoonsnamen 1292
Plaatsnamen 1307
Narede 1331
Klank- en Vormleer van het Zuid-Oostvlaandersch dialect
- Inleiding 1
- Klankleer 13
- Vormleer 127
- Proeve van zovl. dialect 211
- Aangehaalde werken 215
- Verkortingen en speciale tekens 216
- Enige hinderlijke drukfeilen 218
- Inhoud 219
Aanvullingen I

Voorwoord bij de herdruk

MET.DE.WINDEN.DRAEI-IC.
MET.DE.SEYLEN.SWAEI-IC.
OP.DEN.TEIRLINCK.STAE-IC.

Ex-libristekst van Isidoor Teirlinck.

Isidoor Teirlinck (1851-1934), zoon van de dorpsmid te Zegelsem, groeide op in een groot gezin waarvan acht kinderen in leven bleven. Door zijn opleiding leek hij voorbestemd tot dorpschoolmeester, maar hij zou uitgroeien tot een meester op vele wapenen. Op het gebied der letterkunde, der folklore, der toponymie en der dialectstudie heeft hij een oeuvre nagelaten dat bewondering afdwingt.

Zo zijn literaire werk ontsproten is aan het heimwee naar de geboortestreek, gevoed door zijn hele, lange leven in de hoofdstad (F. Baur, in *Jaarb. Kon. Vl. Acad. 1949-1951*, 58), zo geldt dat evenzeer voor zijn bedrijvigheid als dialectoloog.

Van de woordenboeken waarin vóór de eerste Wereldoorlog de woordenschat van onze Zuidnederlandse dialecten werd opgetekend, is dat van Isidoor Teirlinck de hekkedluiter. Zowat al die vooroorlogse woordverzamelingen heten *Idioticon*, vanaf het algemeen „Vlaamsche” van L.W. Schuermans (1865-'70), over L.L. de Bo (1873) voor het Westvlaams, J.F. Tuerlinckx (1886) voor het Hagelands, A. Rutten (1890) voor het Haspengouws, P.J. Cornelissen en J.B. Vervliet voor de stad Antwerpen en de Antwerpse Kempen (1899-1906) en A. Joos (1900-1904) voor het Land van Waas, tot en met Is. Teirlinck voor een gebied in het zuiden van Oost-Vlaanderen beoosten de Schelde.

De naam *idioticon* is geen bedenkfel van Schuermans. In Duitsland verschenen reeds in de achttiende eeuw werken zoals het *Idioticon Hamburgense* (1755) van M. Richey en het *Idioticon Osnabrugense* (1756) van J. Chr. Strodtmann. Een *Idioticon* is een verzameling woorden en uitdrukkingen die „eigen” zijn aan een bepaalde streek. De term is een afleiding van het Griekse woord *idios* 'eigen(aardig)'. Hierbij hoort in het Middelnederlands *ydioot* 'ongeletterd persoon' dat, via het Latijnse *idiôta*, teruggaat op Grieks *idiôtês* 'leek'.

Na de eerste Wereldoorlog raakte *idioticon* voor dialectwoordenboek uit de mode. L. Goemans noemt zijn *Leuvensch Taaleigen* een *woordenboek* en Lodewijk Lievevrouw publiceert in 1950 de eerste aflevering van zijn *Gents Woordenboek*. De onwillekeurige associatie van *idioticon* met *idiot* 'zwakzinnige' of 'dwaas' doet het woord nu eenmaal geen goed. Hoe reëel de associatie is, blijkt uit een gebeurtenis die zich heeft voorgedaan bij het

VIII

Schweizerisches Idioticon. Schweizerdeutsches Wörterbuch. Dit woordenboek, dat in 1881 begon te verschijnen en thans aan deel XIV (*Tr-*) toe is, drijft financieel onder meer op subsidies van de kantons. In 1947 stuurde het kanton Basel zijn bijdrage per abuis aan een psychiatrische kliniek. De vergissing kwam pas aan het licht toen deze kliniek informatie ging inwinnen bij de goede gever.

Het *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon* groeide in de decennia vóór de eeuwwisseling, woord voor woord en zin voor zin, uit de herinnering van de schrijver, maar niet uit de herinnering alleen. Tijdens de vakantieweken bezoekt hij, alleen of samen met zijn streekgenoot Omer Wattez, zijn geliefde geboortestreek. „Wij gingen”, schrijft Wattez, „op wandel van dorp tot dorp, en liefst nog door bosschen, weiden en velden, langs de Schelde en de Zuid-Vlaandersche beken en riviertjes” (*Album Isidoor Teirlinck*, 1931, 68). Van de vakanties maakt hij gebruik om zijn verzameling briefjes met woorden uit het dialect van Zegelsem en omgeving aan te vullen en te verrijken. De verzameling briefjes wordt een lijvig manuscript en in 1903, Isidoor Teirlinck is dan tweeënvijftig jaar, wordt het door de Vlaamse Academie met goud bekroond. Het is niet van belang ontbloot hier te vermelden dat reeds drie jaar tevoren, tijdens de zitting van 12 juni 1900, Isidoor Teirlinck, letterkundige te Brussel, tot „briefwisselend lid” van diezelfde Academie was benoemd (*Versl. en Med. Kon. Vl. Acad.* 1900, 425). Reeds in 1905 verschijnt een eerste aflevering *A-Azulk*, gedrukt met doorlopende regels. Maar toen het zich liet aanzien dat voortzetting van de uitgave op dezelfde voet te omvangrijk zou worden en te duur zou uitvallen, werd het drukken na de letter *A* stopgezet en opnieuw, met een kleine letter, gedrukt in twee kolommen. In 1908 verscheen daarop de eerste aflevering *A-Dah* van het eerste deel, in 1910 gevolgd door de tweede *Dain-Guzze*. Drie jaar later, in 1913, kwam de eerste aflevering *H-Los* van het tweede deel van de pers, maar de tweede aflevering *Los-Quotiënt* zag pas na 1921, dus na de tweede Wereldoorlog, het licht, samen met aflevering *R-Uitstellen* van het derde deel. Het jaar daarop volgde de slotaflevering *Uitstemmen-Einde* van het eigenlijke woordenboek (zie *Isidoor Teirlinck Album*, 1931, 28-31).

Het *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*, het eigenlijke woordenboek (delen I-III), is een turf van meer dan 1300 kompres gedrukte bladzijden. Evenals zijn voorgangers heeft Teirlinck met zijn *Idioticon* de bedoeling gehad bouwstoffen aan te dragen „ten bate van de algemeene taal”, zoals hij dat formuleert (III, 390, 2de kolom, noot 3). Zou hij daarbij echt de illusie hebben gekoesterd dat de algemene taal zich uit het dialect van het zuiden van Oost-Vlaanderen zou verrijken? We zullen echter niet ver van zijn bedoeling af zijn, als we zijn woorden opvatten in die zin, dat zijn *Idioticon* zou zijn een leverancier van bouwstoffen voor het toen, omstreeks 1900, nog maar enkele decennia oude en slechts langzaam vorderende *Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT)*. Zijn enige doel is dat echter stellig niet geweest. Teirlinck is immers de mening toegedaan „dat het dialect verdient bestudeerd te worden om het dialect zelf”.

IX

Teirlincks dialectwoordenboek onderscheidt zich nog in een ander opzicht van zijn voorgangers. Men vindt telkens trefwoorden, zoals bijv. *mooi* of *pril* bn., waarbij als toelichting volgt: „Niet in gebruik”. Waar andere idiotica zulke trefwoorden weglaten, vermeldt Teirlinck ze wél „naar den wensch door Dr. De Gheldere en Dr. Te Winkel uitgedrukt op 't Ned. Congres te Brussel”. Het is bovendien „comparatistisch” in die zin dat het bij vele trefwoorden niet alleen verwijst naar andere Zuidnederlandse idiotica, maar ook nog naar het *Middelnederlandsch Woordenboek (MNW)* en het *WNT*.

Men had kunnen verwachten, dat Isidoor Teirlinck zich bij het opzetten van zijn *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon* zou hebben gespiegeld aan en gericht naar het onvolprezen *Westvlaamsch Idioticon* (1873) van Deken L.L. de Bo. Was dat het geval geweest, dan had zijn woordenboek ons niet alleen maar trefwoorden, verklaringen en voorbeelden, zgn. „poëmen”, voorgezet, maar ook nog literaire citaten uit „Zuid-Oostvlaanderse” schrijvers vanaf Matthijs de Castelein (geb. 1485) uit Oudenaarde tot en met Omer Wattez (geb. 1887) uit Schorisse. Tijdens een vraaggesprek met Joh. de Maegt, Teirlinck was toen zevenenzeventig jaar, zei hij eens „voor dat woordje *Vlaandersch* ben ik vaak lastig gevallen”.

Grijpt Teirlinck met de titel *Idioticon* terug op zijn in hoofdzaak Zuidnederlandse voorgangers uit de negentiende eeuw, zijn methode wijst echter duidelijk vooruit naar de twintigste eeuw. Hij koos als leidraad een werk van dr. G.J. Boekenoogen dat in 1897 verscheen met de titel *De Zaausche Volkstaal. Bijdrage tot de kennis van den woordenschat in Noord-Holland*. De door Boekenoogen gebaande weg heeft hij evenwel niet slaafs gevolgd. In tegenstelling tot zoveel dialectonderzoek door leken, is het werk van Boekenoogen dat van een academisch gevormd taalkundige. Het tweede deel ervan, het woordenboek, heet nog wel traditiegetrouw *Zaansch Idioticon*, maar het eerste deel, een academisch proefschrift van 1896, bevat als hoofdmoot een klank- en vormleer van het Zaaus, met als toegift proeven van het dialect der verschillende Zaaanse dorpen plus nog een verhandeling over lokale persoons- en plaatsnamen. Iets zoals dit laatste vindt men bij Teirlinck terug als een achtendertig bladzijden lange lijst van persoons- en plaatsnamen achter aan het derde deel van het *Idioticon*, waarbij onder meer vijf bladzijden veldnamen te Zegelsem. Op het terrein der plaatsnaamkunde zou de auteur naderhand naam maken met zijn *Toponymie van den Reinaart* (1910-1912).

In 1924 verschijnt de *Klank- en Vormleer van het Zuid-Oostvlaandersch Dialect* dat zich, met een tegenstrijdigheid in de formulering, aandient als het vierde en laatste deel van het *Idioticon*. Maar die *Klank- en Vormleer* was oorspronkelijk niet het laatste deel van „een zoo volledig mogelijk *Idioticon* over het zuiden van Oost-Vlaanderen”, zoals de formulering van de prijsvraag luidde (zie *Versl. en Med. Kon. Vl. Acad.* 1903, I, 177-185). In navolging van Boekenoogen begon het lijvige handschrift (920 bladzijden) dat bij de Academie werd ingediend, met een *Klank- en Vormleer*. Luidt het eerste hoofdstuk van Boekenoogen „De Volkstaal in Noord-Holland”, de titel van het eerste hoofdstuk in het manuscript van Teirlinck was „De

volkstaal in het Zuiden van Oost-Vlaanderen". De hele *Klank- en Vormleer* telde oorspronkelijk niet meer dan 89 bladzijden; in 1924 is dat uitgegroeid tot 220 gedrukte bladzijden. De lijst van aangehaalde werken op p. 215 maakt trouwens duidelijk dat de auteur, na de bekroning door de Academie, zijn eerste versie is gaan bijwerken en gepoogd heeft de laatste ontwikkelingen bij te houden. In die lijst vindt men o.a. boeken over fonetiek: Roudet (1910), Viëtor (1915) en Passy (1922); de man, die in het Frans, tot 1909, natuurwetenschappen onderwees aan de normaalscholen, voor jongens resp. meisjes, der stad Brussel, heeft blijkbaar geheel zelfstandig studie gemaakt van de fonetiek. Dat blijkt ook duidelijk uit de zorg die de schrijver besteedt aan de fonetische weergave van klanken en aan de beschrijving der assimilatieverschijnselen. In de vormleer komt elk onderdeel aan zijn trekken, zo volledig als men maar kan wensen. Wie ooit met de *Klank- en Vormleer* van Teirlinck heeft gewerkt, beseft dat de selfmade dialectoloog hier het niveau bereikt van de vakman. Geen wonder dat de dialectoloog van professie, prof. dr. E. Blancquaert, in dit verband sprak van een standaardwerk (*Jaarb. Kon. Vl. Acad.* 1949-1951, 33).

Isidoor Teirlinck heeft in hoofdzaak het dialect beschreven dat hij in zijn geboortedorp heeft gehoord en zoals hij dat in de eerste plaats van „zijn goeden Vader”, Lodewijk Teirlinck, en van „zijne zoete Moeder”, Constantia Vercleyen, heeft geleerd. Zij was een molenaarsdochter; dat verklaart de tekst van het ex-libris van de schrijver. Het uitvoerige artikel *Meulen* in het *Idioticon*, met het citaat: „Op Zegelsem staan de Meulen 't Tomveld, de Meulen te Roovost, de Meulen te Vele”, werd dan ook met zichtbare vertedering geschreven. Zegelsem noemt Teirlinck het middelpunt van „Zuid-Oostvlaanders”. Het is een dialect waarbij, naar hij schrijft, „de invloed van kerk en school ... onbeduidend geweest (is)”, en waarvan „de uitspraak ... in geen deele of althans zeer weinig (werd) gewijzigd door de beschaafde omgangstaal en dat wel om de eenvoudige reden dat niemand die beschaafde taal gebruikt heeft en gebruikt”. Toen Isidoor Teirlinck opgroeide, „vormden de menschen, die konden lezen, een zeer kleine minderheid”. Als de kinderen al naar school gingen, was dat „ten hoogste gedurende drie of vier maanden in den winter”. „Dag- en weekbladen werden om zoo te zeggen niet gelezen: hier en daar kwam een Fransche gazette bij pastoor, dokter of notaris. Een Vlaamsch zondagsblaadje – gewoonlijk een annoucenblad – werd door den uitgever kosteloos naar de bijzonderste herbergen van 't dorp gezonden, waar het, veelal ongelezen, op tafel liggen bleef”.

Nu, meer dan honderd jaar later, is de toestand anders geworden. Ons „Zuid-Oostvlaanders” is weliswaar nog springlevend, maar kerk en school, radio en televisie confronteren de volkstaal onophoudelijk met taalmodellen behorend tot de overkoepelende Nederlandse schrijf- en spreektaal. Het lijkt nog wel te vroeg om te spreken van aantasting, laat staan bedreiging, maar er is toch ontegenzeggelijk beïnvloeding die leidt tot vervlakking.

Het *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon* is een blijvend monument door Isidoor Teirlinck gesticht voor de oude, geliefde moedertaal in het land tus-

sen Scheldè, Zwalme en Ronne. Het valt daarom bijzonder toe te juichen, dat dit werk door een reprint weer toegankelijk wordt gemaakt voor een jonger geslacht. Dat zal er, tot op zekere hoogte althans, nog wel de eigen taal, maar toch vooral die van de ouders, grootouders en overgrootouders in terugvinden, ze opnieuw ontdekken, de taal waarvan Isidoor Teirlinck zegt: „Niet en klenkt zoetere As de tale va' moedere”!

Maar het belang van dit grote werk strekt zich veel verder uit dan de streek der bergen in het zuiden van Oost-Vlaanderen. Dr. A. Beets, redacteur van het „Woordenboek der Nederlandsche Taal”, heeft er nu iets meer dan een halve eeuw geleden op gewezen, dat er in Leiden geen dag voorbijgaat, waarop niet het *Idioticon* van Teirlinck, „én in 't gemeenschappelijk scriptorium der Redactie ... , én in de studeerkamers van onderscheidene redacteers wordt op- en nageslagen En zoo is er, bijna, geen kolom in ons Woordenboek, of „Teirlinck” wordt er – om taalvormen, spraakgebruik, spreekwoord of zegswijze – ééns, en vaak meermalen, aangehaald.” (*Album Isidoor Teirlinck*, 1931, 104). Het boek is ook van grote waarde voor de Nederlandse dialectstudie in het algemeen. Los daarvan zullen alle Vlamingen in dit *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon* heel veel van hun eigen taal terugvinden: bij het grasduinen en het lezen zullen ze schouwen als in een spiegel.

De gebruikers van mijn Idioticon moeten wel acht slaan op het volgende :

A. KLINKERS EN TWEEKLANKEN.

De uitspraak der klinkers en tweeklanken is niet altijd in overeenstemming met het beschaafd Nederlandsch. Zij wijkt vooral er van af in de volgende gevallen :

1. De lange (volkomen of zuivere) *ā*, de scherplange *ê* en de scherplange *ô* worden op gansch eigenaardige wijze uitgesproken. Men zie de beschrijving van die klanken in de *Klank- en Vormleer* (die na de Woordenlijst zal verschijnen). Toch heb ik voor die klanken geen nieuwe, maar wel de gewone teekens der algemeene taal gebruikt : *a* en *aa* (voor *ā*), *ee* (voor *ê*) en *oo* (voor *ô*). Ik deed het, niet alleen uit een typographisch oogpunt, doch vooral om de bruikbaarheid van mijn Idioticon te bevorderen. In de *Klank- en Vormleer* zal ik trachten — dát is het juiste woord, want de fonetische dialectkunde verkeert nog in een periode van wording — een fonetisch systeem van spelling toe te passen.

2. Beantwoordt een klank van mijn dialect aan een klank der algemeene taal, heeft hij, fonetisch, dezelfde kleur doch niet denzelfden duur, zoo gebruik ik de gewone letterteekens. De korte klanken *ā*, *ē*, *ī*, *ū* van *man*, *hespe*, *zin*, *dunne* worden in mijn dialect gerekt. De lange klanken *aa*, *oe*, *ui*, *ie*, *uu*, *ij*, b. v. van *gebaat*, *ge zoekt*, *gestuikt*, *ziekte*, *ge buukt*, *ze kijkt* worden in mijn dialect verkort. Toch schrijf ik die woorden met de gebruikelijke letterteekens, om aldus het werk van den taalkundige, die mijn Idioticon wil raadplegen, te vergemakkelijken. Ook de gewone spelling houdt hiermede geen rekening, alhoewel de algemeene taal eveneens dit verschijnsel (inzonderheid de verkorting der lange klanken) oplevert.

3. *Ou* klinkt als *au*. Daarom heb ik beide klanken door een zelfde teeken *au* voorgesteld : *dauw*, *bauwen*.

B. MEDEKLINKERS.

1. De uitspraak der medeklinkers is bijna geheel in overeenstemming met het beschaafd Nederlandsch. Ik schrijf dus : *z' es dood* (en niet : *z' ez doot*).

Dikwijls heb ik, tusschen haakjes, de uitspraak — eveneens approximatief bij gemis van juiste teekens — verbeeld. B. v. AFBUSTELEN (uitspr. *avbustelen*).

2. *H* wordt nooit in mijn dialect uitgesproken. Ik heb ze evenwel behouden (in de voorbeelden) om de reeds opgegeven reden (nl. de bruikbaarheid van het Idioticon).

3. De wijzigingen — zeer kenschetsend voor mijn dialect — door assimilatie, of syncope, apocope, paragoge en andere grammatische figuren aan medeklinkers (en klinkers) toegebracht, zijn in de aangehaalde voorbeelden bewaard: *a'geen* (= aangeven), *z' es*, *hie ester* (= es er), *aseme*, enz.

C. TEEKENS.

êe (enkele malen gebruikt) = scherplange *ê* : *wêeg*. Het kapje, boven de laatste letter, duidt een samentrekking aan: *geleên* (= geleden).

o (gebruikt bij de verbeelding der uitspraak) = onduidelijke *e* : *afsmauten*.

() duidt aan dat een of meer letters (door assimilatie, apocope, enz.) in het aangehaalde voorbeeld, door velen (niet door allen) in de uitspraak worden weggelaten: *afgepikkel(d) kommen*, *ze(gg)en*.

Het uitlatingsteeken ' duidt aan dat een letter (door assimilatie, apocope, enz.), in het aangehaalde voorbeeld, door allen in de uitspraak wordt weggelaten: *da' kind*, *i' Septembere*, *a'maken*, enz.

D. Als HOOFDVORM gebruik ik — evenals de geleerde, dien ik tot leidsman heb verkozen (BOEKENOOGEN, *de Zaausche Volkstaal*) — den dialectvorm, indien deze een afwijking van zeker belang vertoont. Ik heb de uitspraak vóór een stemrust als regel aangenomen. Hoofdvormen: *avend* (niet *avond*); *aseme* (niet *adem*); *erde* (niet *aarde*); *duvele* (niet *duivel*). — Doch om de opzoekingen te vergemakkelijken vermeld ik: « *Aarde*, vr. — Wordt niet gehoord. Zie *Erde*. »

Wordt, naar een algemeenen regel, een klank van een zelfde groep woorden, in de uitspraak op gelijke wijze veranderd, dan behoud ik dien klank in den hoofdvorm. Hoofdvormen: *baard* (niet *bord*); *gierigaard* (niet *gicregord*); *bouwen* (niet *bauwen*), *afhouden* (niet *afhauwen*). — Het spreekt vanzelf dat ook de vormen *bord*, *bauwen*, enz. zijn opgenomen met verwijzing naar den hoofdvorm, waar het dialectwoord wordt behandeld.

Men zie overigens de volledige uiteenzetting van het aangenomen systeem in de *Klank- en Vormleer*.

Verkortingen.

A. — Geraadpleegde Werken.

- B. = BOEKENOOGEN, G. J. *De Zaausche Volkstaal*. Leiden, 1897.
CL. = CLAES, D. *Bijvoegsel aan de Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*, enz. Gent, 1904.
CV. = CORNELISSEN, P. J. en VERVLIET, J. B. *Idioticon van het Antwerpsch Dialect*. Gent, 1899.
CV (*Aanh.*), = *Het Aanhangsel aan het Idioticon van CORNELISSEN en VERVLIET*.
DB. = DEBO, L. *Westvlaamsch Idioticon*, 2^e uitg. Gent, 1892.
DR. = DRAAIER, W. *Woordenboekje van het Deventersch Dialect*. 's Gravenhage, 1896.
G. = GALLÉE. *Woordenboekje van het Geldersch-Overijselsch Dialect*. 's Gravenhage, 1895.
HFFT. = HGEUFFT. *Proeve van Bredaasch Taaleigen*. Breda, 1836.
J. = JOOS, A. *Waasch Idioticon*, 1900.
J (*Bijv.*). = *Het Bijvoegsel aan 't Idioticon van JOOS*.
JONG. = JONGENEEL, J. *Een Zuid-Limburgsch Taaleigen*. Heerlen, 1884.
KIL. = KILIANUS, C. *Etymologicum*. Uitg. VAN HASSELT. Trajecti Batavorum, 1777.
Loq., Wdb. = *Loquela van G. GEZELLE tot Woordenboek omgewerkt door J. CRAEYNEST*. Zonder jaartal.
Mnl. Wdb. = VERDAM, J. en wijlen VERWIJS, E. *Middelnederlandsch Woordenboek*. 's Gravenhage, 1885 en vgg.
M., MOL. = MOLEMA, H. *Wdb. der Groningsche Volkstaal in de 19^e eeuw*. Winsum, 1887.
Ned. Wdb. = *Woordenboek der Nedcrlandsche Taal*.
O. = OPPREL, A. *Het Dialect van Oud-Beierland*. 's Gravenhage, 1896.
OUD. = OUDEMANS, A. C. *Bijdrage tot een Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek*. Arnhem, 1870.
PLANT. = PLANTIN, CR. *Thesaurus theutonicae linguae*. Antw., 1573.
R. = RUTTEN, A. *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon*. Antw., 1890.
SCH. = SCHUERMANS, L. W. *Algemeen Vlaamsch Idioticon*. Leuven, 1865-'70.
SCH (*Bijv.*). = SCHUERMANS, L. W. *Bijvoegsel*. Leuven, 1885.
SN. = SNELLAERT, F. A. *Bydragen tot de kennis van den Tongval en het Taaleigen van Kortryk*. Gent, 1844.
T. = TUERLINCKX, J. F. *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*. Gent, 1886.
VD. = VAN DALE. *Groot Woordenboek der Ned. Taal*, 1898; en 5^e uitg., 1913.
VDW. = VAN DE WATER, A. *De Volkstaal in het Oosten van de Bommelerwaard*. Utrecht, 1904.
VT. = *Volk en Taal*, Jaarg. I-VII., 1888-'94.
WDB. = Zie de ndl. Woordenboeken.
-

B. — Andere Verkortingen.

aant. :	aantoonende	ofr. :	oudfransch
afl. :	afleiding(en)	onb. :	onbepaald, onbepalend
ags :	angelsaksisch	onp. :	onpersoonlijk
ald. :	aldaar	onz. :	onzijdig (werkwoord)
a. v. :	andere vormen	pers. :	persoon, persoonlijk
bedr. :	bedrijvend	samenst. :	samenstelling(en)
bet. :	beteekenis, beteekent	sch. :	scherp, scherplang, scheidbaar
blz. :	bladzijde	spr. :	spreekwijs, spreuk
bn. :	bijvoeglijk naamwoord	st. :	sterk
Brab. :	Brabant, Brabantsch	s. v. :	sub voce
b. v. :	bij voorbeeld	teg. :	tegenwoordig
bw. :	bijwoord, bijwoordelijk	telw., tw. :	telwoord
coll. :	collectief	tusschenw. :	tusschenwerpsel
deelw. of dw. :	deelwoord	t. w. :	te weten
d. i. :	dit is	uitdr. :	uitdrukking
eig. :	eigenlijk	uitg. :	uitgang
eng. :	engelsch	uitspr. :	uitspraak, uitspreken
enk. :	enkelvoud	verg. :	vergelijk, vergelijking
fig. :	figuurlijk	verkl. :	verkleinwoord
fr. :	fransch	verl. :	verleden
freq. :	frequentatief	vgl. :	vergelijk
gesl. :	geslacht(en)	vlg. :	volgende
gew. :	gewestelijk	vn. :	voornaamwoord
hetz. :	hetzelfde	vr. :	vrouwelijk
imp. :	imperatief	vrag. :	vragend
inf. :	ininitief	vvgg. :	volgende
iplv. :	in plaats van	vw. :	voegwoord
i. v. :	in voce	vz. :	voorzetsel
<i>Kl.- en Vorml. :</i>	<i>Klank- en Vormleer</i>	w. :	wijs, woord
kl. :	klemtoon	wdb. :	woordenboek(en)
koppel. :	koppeling(en)	wed. :	wederkeurig
m. :	mannelijk	w. g. :	weinig gebruikt
mnl. :	middelnederlandsch	ww. :	werkwoord(en), woorden
mv. :	meervoud	z. :	zie
ndial. :	nieuwdialectisch	zachtl. :	zachtlange
ndl. :	nederlandsch	zelfst. :	zelfstandig
nl. :	namelijk	zovl. :	zuidoostvlaandersch
nndl. :	nieuwnederlandsch	zuidn. :	zuidnederlandsch
o. :	onzijdig (naamwoord)	zw. :	zwak

A.

A (met korte *a*), vr. Mv. *aën*, daarnaast *ats*; verkl. *atse* (meestal uitgespr. *aitsz*). *Kruisk' A*, o. Alphabet. DB. Men zegt ook: *Kruisk' ABC*, o. — Spr. *Geen A kennen* (of *keunen*) *zoo groot os 'n schuurdeure*, niets kennen, zeer dom, onwetend en ongeleerd zijn. Ook: *geen A uit* (of *veur*) *'m B kennen* (of *keunen*). Z. hierover STOETT, *Ned. Spr.* n° 1; *Ned. Wdb.* en J.

A (met korte *a*), tw. Uitroep van walg. *A! wa' vuilerik!* CV. — Uitroep van schertsende verwondering. *A! ge zijt het gije!* J. M. *A zoo! A ba! M.*

A (met korte *a*), bw. Al. *'k Ben hier a'. Estie* (is hij) *a' kommen?* J.

— De *l* van *al* valt ook dikwijls weg, door assimilatie in: *albij* (abij), *algauwe* (agauwe), *alverre* (averre), *alzo* (azoo), *alzuik* (azuk), *altoos* (atoos), *altijd* (atijd), *algeijk* (agelijk), *alwere* (awere), *alwaar* (awor), *algiutere* (agintere), *aldaar* (ador), *allegare* (ategare), *allemale* (amale), *altemeits* (ate-maits), *alteenegare* (ateenegare); door apocope in *weeral* (weera). De klemtoon ligt nooit op *a* en deze klank blijft kort. Het ongeleerd volkje vooral assimileert. Zie J. i. v. *A*; *Kl. en Vorml.*

Aalkuip, vr. Zie ZEEKKUIPE.

Aalmoese, vr. mv. *aalmoesen*. Daarnaast ALEMOESE. Aalmoes. DB. — *Om zijn aalmoese gaan*, bedelen. *Hie zal nog om zijn aalmoese gaan.*

Aamvjl (uitspr. *oomvjl* met zachtlange *o*), m. (niet *o*). Mv. *oomvjl's*. Aanbeeld. Vg. Eng. *anvil*, Ags. *anfil*. Zie FR. VERC. *Ned. Wdb.*

Aamvjlbeetel (uitspr. *oomvjlbeetel* met zachtlange *o*), m. Beetel die boven in een opening van het aanbeeld gestoken wordt en dient om ijzer af te houden. Zie VUYLST. *Amb. Smid*, i. v. AAMBEELDBEITEL.

Aamvjlblok (uitspr. *oomvjlblok* met zachtlange *o*), m. Aanbeeldsblok. Zie VUYLST. *Amb. Smid*, i. v. AAMBEELDBLOK.

Aan, vz. en bw. Men spreekt dit w. met zuiveren *ā*-klank uit (juist als de Franschen hun w. *âne*). Daarom zoude men moeten schrijven *an*, vermits in ons dialect de korte *a* vóór *n* gerek wordt (zie *Kl. en Vorml.*). « In de volkstaal nog veelal *an*, dat ook bij vroegere schrijvers zeer gewoon was ». *Ned. Wdb.* In het mnl. *ane*, *aen*, *an* en in 't rijm ook *anne*. Zie *Mnl., Wdb., Fr., VERC.* Doch hier en daar, vooral in de overgangszonen mijner dialectstreek hoort men wel eens *aan* (uitspr. met de eigenaardige Zuid-Oostvlaandische lange *a*), daarom schrijf

ik *aan* in onze Woordenlijst; in de opgegeven voorbeelden evenwel *an*. Over het assimileeren der *n* aan den volgenden consonant, zie *Kl. en Vorml.*

— *An e stik*, aan een stuk, zonder ophouden. CV. J.

— *Weten an hoevele*, eig. weten hoeveel het kost. Fig. erg gefopt, bedrogen zijn; erg bestraft, bekeven worden. *Hie hee da' per(a) gekocht, mor hie za(l) weten an hoevele. G'het dor weer iet uitgestoken, mor as ge thuis komt, zilde weten an hoevele.*

— Men zegt: *an 'n huis tien maand werken* (niet over). CV. R. J.

— *An iet zien, bemerken, geware wer(a)en*, er door weten, verzekerd zijn. DB. J. *Ik zag a' zijn doenege dat hie plichteg was. 'k Wierd a' zijn maniere(n) geware dat hie nie wel wijs en was.* Soms met personen. *'k Zag an hem dater iet schol.*

— *Er es iet an de botere, de melk, 't eten, 't drenken*, enz., er is iets slechts, iets eigenaardigs, iets ongewoons aan; *iet an de boter gerieken, gesmaken*, door den reuk, den smaak een gebrek aan de boter bemerken.

— *An iemand zijn*, de beurt hebben. *A' wie es 't? 't Es a' mij, 't es an hem.*

— In brand. *De stoofes an; de lampe was al an.*

— Men zegt: *Van* (niet *an*) *de teerenge sterven. Ziek li(g)gen van* (niet *an*) *den typhus. Overvloed(d) va'* (niet *an*) *geld. Gebrek van* (niet *an*) *tijd.*

— *In* (niet *an*) *'t bier zat drenken, in* (niet *an*) *iet ziek eten. In* (niet *an*) *iet stooren. Professor in* (niet *an*) *d'universiteit, student in* (niet *an*) *de normal-scholen. Ge vendt in* (niet *an*) *ons ne vriend. Plezier, zin in* (niet *an*) *iet hen of venden. Rijk in* (niet *an*) *deugden. Hie koopt hem orm in* (niet *an*) *de boeken.*

I' (niet *an*) *stikken*, aan stukken. *I'* (niet *an*) *riemkes trekken, i'* (niet *an*) *kruimels vrijven. In* (niet *an*) *iet deelnemen. In* (niet *an*) *iet behage(n) scheppen. Ne frank i'* (niet *an*) *cens betalen. — Op* (niet *an*) *iemand iet vreten. Op* (niet *an*) *'n huis zijn of staan*, (tusschen den eersten en den tweeden zitting als voorloopige kooper beschouwd worden. *Op* (niet *an*) *iemand roepen. Op* (niet *an*) *iemand of iet denken*, evenals: *op iemand of iet paizen* (peinzen). — *Veel verdriet mee* (niet *an*) *zijn kinders hen. — Twie en twieë* (niet *twee an twee*), *drij en drie*, enz. Zie DB. J. CV.

— *Er a' zijn*, in het spel verloren zijn, de slechteste of minst aangename rol moeten vervullen. CV. J. — Gefopt, bedrogen zijn. *Sies hee Piers koe gekocht en hie ester* (iser) *leelek an. Er veur honder(a) frank a' zijn.* *Ned. Wdb.* — Dood zijn. *Leeft hie nog?*